

دیدبانان هوایی و مرزبانی از حریم هوایی ایران

شبکه غیر قابل نفوذ

هواپیمای بی‌سرنشین کوچکی که طول بال‌های آن به یک متر هم نمی‌رسد مجهز به دوربین‌های عکاسی و گیرنده‌های الکترونیکی به آرامی از فاصله بین تپه‌ها و کوه‌های غرب کشور وارد ایران می‌شود. رادارهای اصلی ما این پرنده را که از بین کوه‌ها حرکت می‌کنند نمی‌یابند. این هواپیمای کوچک بی‌سرنشین، بعد از کسب اطلاعات از مواضع دفاعی ما یا از نقاط حساس دیگر، از مسیری که آمده برمی‌گردد. برای مقابله با این پدیده چه باید کرد؟ نیروی پدافند هوایی ارتش تمهیدی برای مقابله با این هواپیمای بی‌سرنشین کوچک و اصولاً هر پرنده مهاجم دیگری اندیشیده است: شبکه یکپارچه دیدبانی سرنهنگ جمالی، یکی از فرماندهان قرارگاه پدافند هوایی خاتم‌الانبیاء است که درباره این شبکه دیدبانی بر ایمن توضیح داد.

دیدبان‌های سیار مسلح با موتور سیکلت خود را به محل تهدیدی می‌رسانند

مسیر موشک که شناسایی شد دیدبان‌ها با هماهنگی پدافند منطقه به سمتش شلیک می‌کنند

دیدبانی یعنی چه؟ دیدبانان پدافند هوایی چه کار می‌کنند؟ دیدبانی یعنی نگهداری دیداری. همان‌طور که ما در جامعه برای هر تأسیسات، مجتمع یا پادگان نگهداری می‌گذاریم که محیط اطرافش را برای یک موضوع خاص می‌پاید، دیدبان هوایی هم محیط اطراف خود را، چه در زمین و چه در هوا نگهداری می‌کند تا اگر پرواز مشکوکی اعم از هواپیمای، هواپیمای بدون سرنشین، موشک‌های کروز یا انواع و اقسام پروازهای مشکوک را دید گزارش کند.

مگر ما شبکه راداری نداریم که پروازهای مشکوک را شناسایی کند؟

خوشبختانه ما از شبکه راداری بسیار پیشرفته و قوی‌ای برخورداریم که به خوبی از فضای میهن عزیزمان حراست و هر شیء پرنده‌ای را به موقع به شبکه یکپارچه پدافندی اعلام می‌کند. ولی با توجه به وضعیت جغرافیایی کشور ما و وجود سلسله جبال البرز و زاگرس و معابر و دهلیزهای موجود و همین‌طور وجود دره‌های زیاد، دیدبانانی به عنوان مکمل شبکه راداری کشور در همه معابر و نقاط کور مستقر شده‌اند و وضعیت هر شیء پرنده‌ای را که در ارتفاع پایین پرواز کند در کوتاه‌ترین زمان به شبکه اعلام می‌کنند. مثلاً ارتباط یکی از هلی‌کوپترهای خودی در منطقه شمال غرب قطع شده بود و هیچ اطلاعی از وضعیتش در دست نبود، اما با هوشیاری دیدبانان و اعلام به موقع محل فرود آن، جان عده‌ای از کارکنان جان‌برکف نیروی انتظامی از خطر مرگ حتمی نجات یافت.

دیدبان‌های شما کجاها هستند؟ آنها همه جای کشور هستند؛ از نقاط مرزی گرفته تا دشت کویر و نوار ساحلی شمال و جنوب. و هر جور پرواز مشکوکی را هم به شبکه یکپارچه پدافندی اعلام می‌کنند.

در جنوب چه؟ ما در جنوب نزدیک به ۱۳۰۰ کیلومتر مرز آبی داریم. من شنیده‌ام در جنوب به علت شرجی بودن هواگاهی رادارها دچار مشکل می‌شوند. آیا ما در جنوب هم شبکه دیدبانی داریم؟ این موضوع اصلاً صحیح نیست. رادارهای ما در همه جور شرایط آب و هوایی می‌توانند کارشان را ۲۴ ساعته انجام دهند. از این بابت هیچ مشکلی نداریم، اما با توجه به نیاز موجود نوار ساحلی، از دریای عمان گرفته تا خلیج فارس، دیدبان‌های ما گزارش‌هاشان را به موقع به شبکه پدافند اعلام می‌کنند.

فرض کنیم دیدبان هوایی شما در خط ساحل یک موشک کروز مشاهده کند که به سمت داخل کشور می‌آید. چه کار می‌کند؟ علاوه بر شبکه راداری کشور، دیدبانان ما هم هر جور شیء پرنده‌ای، اعم از موشک کروز یا هواپیمای بدون سرنشین و... را به محض ورود به خاک ایران کشف می‌کنند و به موقع اطلاعات اجسام مشاهده‌شده را به شبکه پدافندی اعلام می‌کنند. آنها همین‌طور لحظه‌به‌لحظه موقعیت هدف‌ها را هم اعلام می‌کنند. بعد در زمان مناسب اقدام تاکتیکی لازم روی آنها انجام می‌شود. اگر

با توجه به وضعیت جغرافیایی کشور ما و وجود سلسله جبال البرز و زاگرس و معابر و دهلیزهای موجود و همین‌طور وجود دره‌های زیاد، دیدبانانی به عنوان مکمل شبکه راداری کشور در همه معابر و نقاط کور مستقر شده‌اند.

اگر پرنده مهاجم موشک کروز باشد، دیدبان‌های سیار مسلح ما می‌توانند به محض مشاهده، اولین درگیری را با متخاصم به عمل آورند

هدف موشک کروز باشد، دیدبان‌های سیار مسلح ما می‌توانند به محض مشاهده، اولین درگیری را با متخاصم به عمل آورند.

■ در مورد دیدبان سیار مسلح توضیح بدهید. ما تصورمان این است که دیدبان نفری است که با یک دوربین دوچشمی آسمان را نگاه می‌کند.

دوربین‌های دوچشمی و دوربین‌های بسیار قوی دید در شب از ملزومات کار یک دیدبانند. علاوه بر اینها مادر نقاطی از کشور از وجود سنسورهایی استفاده می‌کنیم که می‌توانند به صورت خودکار وجود هر شیء پرنده‌ای را به شبکه اعلام کنند.

ما سه نوع دیدبان داریم: یک نوع دیدبان ثابت که یک جای خاص و از پیش تعیین شده مستقر می‌شود و دیدبانی می‌کند. نوع دوم دیدبان سیار است که در زمان‌های خاصی با موتور سیکلت به نقاط معینی اعزام می‌شود و دیدبانی می‌کند. نوع سوم هم دیدبان سیار مسلح است که با استفاده از موتور سیکلت و موشک‌های دوش پرتاب به جاهایی که از قبل مشخص شده اعزام می‌شود و دیدبانی می‌کند. اگر این دیدبان اهداف پرنده را ببیند مستقیماً با آن درگیر می‌شود.

■ این نیروها پایور (کادر) هستند یا وظیفه؟

هم پایور داریم و هم وظیفه. آنها دوره‌های آموزشی شناسایی انواع هواپیماهای شکاری، مسافربری، بدون سرنشین و شناسایی و همین‌طور انواع موشک‌های کروز را طی می‌کنند و بعد از رفتن به پست دیدبانی می‌توانند همه جور شناسایی لازم را انجام بدهند.

■ هنگام جنگ ایران و عراق نیروهای کادر نیروی زمینی که نسبت به سایر نیروها اطلاعات بیشتری داشتند در شناسایی هواپیماهای ایرانی و عراقی مشکل داشتند. شما فکر می‌کنید یک سر باز با یک

آموزش کوتاه مدت بتواند این مهارت را به دست بیاورد؟
بله. آموزش‌های ما دقیق بوده و نفرات در شناسایی‌های خود طبق بیلان‌های به‌دست آمده عملکرد قابل قبولی داشته‌اند.

■ این سر بازها که بعضاً در مناطق سخت هم کار می‌کنند دچار مشکل نمی‌شوند؟

الحمدلله تا الان شکایتی از این بابت به ما نشده. سر باز ایرانی غیرت و شجاعتی دارد که باعث می‌شود در مناطق سخت هم کارش را انجام بدهد. کار دیدبانی با همه سختی، جذابیت‌هایی هم دارد. نفر با دوربینش بالاخره طبیعت را هم دارد نگاه می‌کند. با توجه به گردش دیدبان‌ها هر سر باز می‌تواند به زیبایی‌های کشور عزیزمان هم پی ببرد.

■ فرض کنیم دیدبان یک سازمان دیگر یا مثلاً یک پادگان سپاه یک شیء ناشناس ببیند. با توجه به سرعت اشیاء پرنده تا آنها بخواهند به سایر یگان‌ها و سازمان‌ها خبر بدهند پرنده‌ای مثل یک موشک کروز با ۹۰۰ کیلومتر سرعت به هدف خورده است. آیا برای این موضوع هم فکری کرده‌اید؟

خوشبختانه با تفکیک قرارگاه پدافند خاتم‌التنبیاء این مشکل حل و ارتباط بسیار خوب و نزدیکی هم بین نیروهای سپاه و ناجا و این قرارگاه برقرار شده. طوری که وقتی هر پست دیدبانی مربوط به سپاه یا ناجا شیء یا پرنده مشکوکی مشاهده کند با تجهیزات امن ارتباطی به‌موقع به شبکه یکپارچه پدافندی اعلام می‌کند.

■ حالا گیریم که ما برای تفریح رقتیم به کوه و صحرا و مثلاً یک هواپیمای بدون سرنشین مشکوک دیدیم. چه کار کنیم؟ با پدافند تماس بگیریم؟ جوابمان را می‌دهید؟!

هر کس شیء مشکوکی دید به نزدیک‌ترین پاسگاه نیروی

انتظامی خبر بدهد یا مراجعه کند تا به شبکه یکپارچه پدافند اعلام شود. اما جز این طرحی در دست بررسی داریم که بشود با یک شماره تلفن خاص، مشاهدات مردمی به شبکه اعلام شود.

■ این توجهی که به بحث دیدبانی می‌شود از چه زمانی شروع شده است؟ از زمان جنگ یا بعد از آن؟

دیدبانی یکی از فعالیت‌های بسیار مؤثر در کشف هدف در زمان جنگ بود. سابقه‌اش هم برمی‌گردد به جنگ شهرها که هواپیماهای بعضی با استفاده از عوارض زمین و نقاط کور راداری، به شهرهای ما حمله می‌کردند. آن زمان مقام معظم رهبری عضو شورای عالی دفاع بودند و پیشنهاد دادند که تیمی مأمور این کار شود. تعدادی از نیروهای پدافند و خلبان‌های جوان در سال ۱۳۶۴ مأمور دیدبانی در این معابر شدند. اولین جا هم منطقه دهلران بود که اینها در عرض ۱۰ کیلومتر با مرکزیت اهواز و دزفول آنجا مستقر شدند. نتایج عالی این اقدام باعث شد دیدبان‌هایی هم اطراف شهرهای اصفهان و تهران و... مستقر شوند، طوری که در نیمه شعبان سال ۱۳۶۷ گزارش یکی از همین پست‌های دیدبانی باعث شد هوشیاری لازم به یگان‌های زمین به هوا داده شود و به محض ورود، جنگنده‌های رژیم بعث عراق با حجم سنگین آتش آنها روبه‌رو شوند و یکی از هواپیماهای عراق در همان محل سرتگون شود و دیگری هم قبل از خارج شدن از مرزهای کشور سقوط کند.

■ خود شما خطرهای از زمان جنگ دارید؟

یادم می‌آید در سایت مارون ۲ در امیدیه اهواز در پست رادار اسکای گارد شیفیت بودم. ما دو نفر بودیم: من و جناب سروان سیجاوندی. داشتیم به صفحه رادار نگاه می‌کردیم. وضعیت هم زرد بود. منتظر بودیم اگر چیزی دیدیم اعلام کنیم. داشتیم نگاه می‌کردیم که سیجاوندی گفت: «جمالی! اون چیه که داره می‌آد؟» من نگاه کردم و گفتم: «چیزی نیست، پارازیته». چون در منطقه نزدیک ما کابل‌های فشار قوی برق بود که روی رادار پارازیت می‌انداخت. گفت: «یک چیزی هست ها». گفتم نه. گفت: «نه، این یک چیزی هست.» من باز گفتم: «نه بابا، فکر نکنم.» دوباره گفت: «نه، یک چیزی هست.» من روی آن قفل کردم. دیدم یک میگ و یک میراژ عراقی آن قدر از ارتفاع پایین آمده‌اند که از زیر کابل‌های برق فشار قوی رد شده‌اند. بسکه ارتعاشان پایین بود هیچ راداری آنها را نگرفته بود. ما بلافاصله جنگ‌افزارهایمان را در اختیار گرفتیم و به آنها آتش کردیم. به پست فرماندهی هم اطلاع دادیم که آنها هم اعلام وضعیت قرمز کردند. هواپیماها اوج گرفتند و بمب‌هایشان را در بیابان خالی کردند. موقع برگشتن، یونیت ۳ ما یکی از آنها را زد. چیزی که برای من عجیب بود ارتفاع کم پرواز هواپیماها بود.

■ اگر حرف نگفته‌ای مانده بفرمایید.

شبکه دیدبان بصری شهدایی تقدیم اسلام و نظام جمهوری اسلامی ایران کرده که جادار داز شهید سرهنگ عبدالعلی مرزبان یادی بکنم که در حین انجام وظیفه و استقرار پست‌های دیدبانی به شهادت رسیدند. همین‌طور تعدادی از سربازان وظیفه که در این امر خطیر شهید شدند.

خواندنی

دیدبانی هوایی در کشورهای همسایه ایران

■ دیدبانی در پاکستان

شبکه دیدبانی پاکستان از مردم بومی‌ای تشکیل شده که آموزش‌های لازم را دیده‌اند و از امکانات محلی مربوطه استفاده می‌کنند. کار آنها اعلام هر نوع گزارش منطقه‌ای، اعم از هوایی و سرزمینی و سایر رویدادهای جانبی است. دیدبانان در محل حقوق دریافت کرده و پیام‌های خود را از طریق تلفن به مرکز گزارش می‌کنند. وظیفه این دیدبانان فقط وظیفه عملیاتی یا تأمین پوشش هوایی کشور نیست. دیدبانان، اطلاعات هوایی، سرزمینی، سیاسی، هواشناسی و بلایای طبیعی را هم به مرکز مربوطه مخابره می‌کنند. این پیام در مرکز تجزیه و تحلیل شده و جزء به جزء می‌شود و هر جزء به مبادی مربوطه منعکس می‌شود.

■ دیدبانی در ترکیه

دیدبانان در ترکیه از تجهیزات خاصی برخوردار هستند. بعضی جاها دارای ساختمان و در پاره‌ای نقاط کانکس مجهزی دارند. دیدبانان با دوربین‌های تصویری و رویدادها را به مرکز مخابره می‌کنند. دیدبانان مجهز به تجهیزات سمعی و بصری هستند. نیروی هوایی ترکیه با استفاده از خودرو، موتور سیکلت و اسب پست‌های دیدبانی بسیاری در مناطق نفوذی کشورش مستقر کرده تا هر گونه مشاهدات هوایی‌شان را به مراکز عملیاتی مربوطه مخابره کنند.

■ دیدبانی در شوروی سابق

و جمهوری‌های تازه استقلال یافته فعلی با بررسی عینی از مرزهای شوروی سابق، این کشور در آن زمان به منظور حفظ حریم فضایی و سرزمینی‌اش بعد از ایجاد موانع زمینی، اول فنس، بعد مین گذاری، بعد سیم خاردار، بعد خاکریز و بالاخره راه آهن مرزی سراسری مستقر کرده بود. به جز ایستگاه‌های راه آهن که در هر ایستگاه آن چند نفر دیدبان با تجهیزات دیدبانی مستقر بودند و ضمن تصویربرداری از مشاهداتشان از رخدادهای زمینی هم تصویری تهیه و ارسال می‌کردند. در کشور آذربایجان، با توجه به تقابل این کشور با مرزهای سر جمهوری نخجوان، آنها نه تنها از نیروهای خود نکاسته‌اند بلکه در نقاط حساس و مرزی با ایران و ارمنستان آنها را تقویت هم کرده‌اند.

■ دیدبانی در عراق در زمان جنگ تحمیلی

به منظور جلوگیری از نفوذ هواپیماهای تهاجمی ایران به عراق به ویژه F5 در ارتفاع پایین، عراق علاوه بر داشتن سیستم‌های شنود مدرن در نوار مرزی، از دیدبانان هم سود می‌برد. این دیدبانان مثل دیدبانان پاکستانی، کلیه مشاهدات هوایی و رویدادهای محلی را به مرکز مخابره می‌کردند و در مرکز پس از تجزیه و تحلیل، پیام‌ها تفکیک و جهت اقدامات بعدی به مبادی ذی‌ربط مخابره می‌شد. تصور می‌شود مخابره مشاهدات هوایی در این شبکه بر سایر پیام‌ها و رویدادها رجحیت داشته باشد.

هر پست دیدبانی مربوط به سپاه یا ناجا زمانی که شیء یا پرنده مشکوکی مشاهده کنند با تجهیزات امن ارتباطی به‌موقع به شبکه یکپارچه پدافندی اعلام می‌کنند